

Lessen uit een leven
in het teken van
cultuurlandschap
en
verandering

HISTORISCHE GEOGRAFIE VAN NEDERLAND

standaarddictaat

j.d.h. harten '72

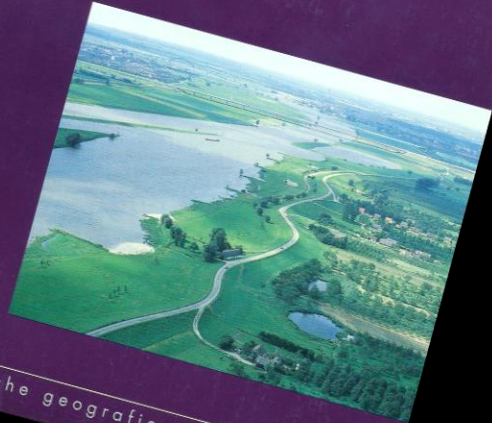
dr. j. i. s. zonneveld
tussen de bergen
en de zee

de wordingsgeschiedenis der lage landen

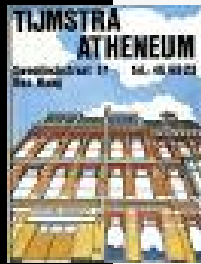
oosthoek

Landschappelijk Nederland

H.J.A. Berendsen

Fysische geografie van Nederland

WEST-ZEEUWSCH-VLAANDEREN OP DE SCHOP

Verkavelingsspook waart door kwetsbaar landschap

OOSTBURG — West-Zeeuwsch-Vlaanderen is één van de weinige gebieden in Zeeland dat sinds de inpolderingen in de 17de eeuw nog niet herverkaveld is. Oude kreekruggen, binnendijken en hobbelige weilanden met drinkputten vertellen er hun verhaal over het verleden. Hoe lang nog? Want een ruilverkaveling — zij het met administratief karakter — staat voor de deur. Omdat het om kleine en daardoor kwetsbare landschapselementen gaat is extra zorg geboden. Een pleidooi voor een ruilverkaveling, waarin naast agrarische ook natuurlijke en cultuur-historische waarden aan hun trekken komen.

Drs Aad de Klerk, lid van de natuurwetenschappelijke commissie (NWC), die de minister van landbouw adviseert en drs Dré van Marrewijk, wetenschappelijk medewerker van dezelfde commissie, maakten tijdens één van de laatste voorstudies een rondgang door het gebied tussen Aardenburg, Sluis en Oostburg. Even laten zien wat er volgens hen uniek is aan het West-Zeeuws-Vlaamse landschap en wat dus behouden moet blijven. Eerst naar de Sophia- en Diomedepolder tussen Oostburg en Draaibrug. Dat levert meteen de eerste teleurstellingen op. Tijdens een eerdere oriëntatierit troffen ze daar een gave kreekrug ten oosten van de Paviljoenweg. Een deel daarvan blijkt maar intact. Recentelijk is één van de aanpalende percelen geëgaliseerd, met het gevolg dat de glooiende kreekrug abrupt ophoudt. „Dat kan nog niet zo lang geleden gebeurd zijn”, constateert Van Marrewijk met de kaart in de hand.

Luttele kilometers verderop moet hij die uitspraak herhalen. November vorig jaar tekende hij op zijn kaart langs de Margarethaweg een hobbelig, laag gelegen weiland met een drinkput in. De moeite waard om te behouden, stelde hij toen vast. Momenteel gaat het weiland schuil onder een dikke laag zand. Beide NWC-vertegenwoordigers zijn er stil van. De Klerk uiteindelijk: „Hier lijkt me iets niet helemaal in de haak”. Natuurlijk op het

dat in de ruilverkavelingen oude stijl het geval was. Er is teveel van alles, we moeten samen nieuwe wegen zoeken. Voor landschapsbehoud kan dan ruimte worden gevonden”.

Het rapport over de geplande verkaveling Oostburg-Sluis heeft bijna vier maanden werk gekost. Aan de hand van eigen waarnemingen, gecombineerd met bestaande literatuur en gegevens van onder meer de planologische dienst en de rijksdienst voor oudheidkundig onderzoek, worden aanbevelingen opgesteld. Soms is er aanvullend onderzoek nodig. De Klerk verwacht dat er een apart rapport over de boomkikkerpopulatie zal worden opgesteld.

Vestingwerken

De NWC legt zich in een gebied als Zeeuwsch-Vlaanderen noodgedwongen toe op details. De Klerk: „Hoe voorkom je dat West-Zeeuwsch-Vlaanderen er straks precies hetzelfde uitziet als Noord-Groningen, om maar eens een ander akkerbouwgebied te noemen. Dan moet je oog hebben voor de cultuur-historische elementen. Oude vestingwerken, zoals het fort Kruisdijk en de Elderschaans, zijn schaars. Dat soort zaken moet je gewoon behouden”. In het NWC-rapport wordt onder meer

op de vestingwerken van Sluis gewezen. Net buiten de gracht liggen de voor-versterkingen, die nog aan het reliëf in het land te herkennen zijn. Diverse van die percelen zijn als bouwland in gebruik. Een kwalijke zaak, vindt de adviescommissie. Regelmatig ploegen werkt egaliserend, zodat over niet al te lange tijd alle reliëf dreigt te verdwijnen. Weer de boerenhand, al is het deze keer een sluipende vervlakking. De NWC pleit er voor de akkers om te zetten in grasland, zodat de oplopende lijnen als het ware geconserveerd worden. Officieel wordt het advies aan de minister gericht. „Maar”, zegt De Klerk, „we hopen toch dat die boodschap ook bij de gemeente doordringt. Daar kan sneller resultaat worden geboekt”.

Mocht er inderdaad gras ingezaaid worden, dan is die maatregel een goed voorbeeld van de verbeteringen die in het kader van een ruilverkaveling bewerkstelligd kunnen worden. Over het algemeen wordt er naar gestreefd historische elementen in het landschap te benadrukken. Dat houdt onder meer in dat er in het advies wordt geopperd de loop van binnendijken, die inmiddels zijn afgegraven, met niet al te hoog opgaande beplanting te accentueren. Binnendijken krijgen toch veel aandacht van de NWC. „Als je je ogen de

kost geeft, dan zie je veel van het

verleden te schap. Dat gken”. Voor Zeedijk, die polders noo gert, te moderne tij Ooit was de wat zichtba tussen de p zuiden van lijke lander de zee daar bracht. Al li dan op het pannekoek, wel degelijk

Van Marrewijk historische route onder De kans da ling meehel waardevolle moet volgen den geschat sturen van toeristische van de eco mag hij op

Variëteit

Lage weilan tellen miss verleden, v elk geval o vinden juist hun voedsel voor de nod

Bedrijfs-eco percelen ov trekkelijk. van weilan ondanks m Marrewijk

Drs Aad de Klerk en drs Dré van Marrewijk op de wallen van Sluis:grasland inzaaien, dan hou je het reliëf vast....

m e e r
j a r e n
v i s i e
I K C - N B L F

I 9 9 3
I 9 9 6

kiezen voor kennis

WERKDOCUMENT IKC-NBLF NR.35

WERKPLAN 1993

Informatie- en KennisCentrum
Natuur, Bos, Landschap en Fauna

LANDSCHAPPEN

De Nederlandse cultuurlandschappen van internationaal belang
HGvU, juni 1996

Van Wereldformaat

Historisch TIJDSCHRIFT geografisch 16^e JAARGANG

98.3

Landschappen van wereldformaat

ROB

50 jaar

Ruimtelijk ontwerpen *en* Archeologie

Een inspirerend boek over archeologie en ruimtelijke ordening, met ideeën, schetsen en praktijkvoorbeelden voor planvorming, vormgeving en ontwerp in bouwlocaties.

GLOBALE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING VAN DE VINEX-LOCATIES

drs. S. Wentink
drs. A.A.M. van Marrewijk

Archeologische
dienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
sept 1996

Armola

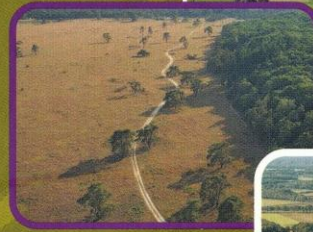

Belvedere

Beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting

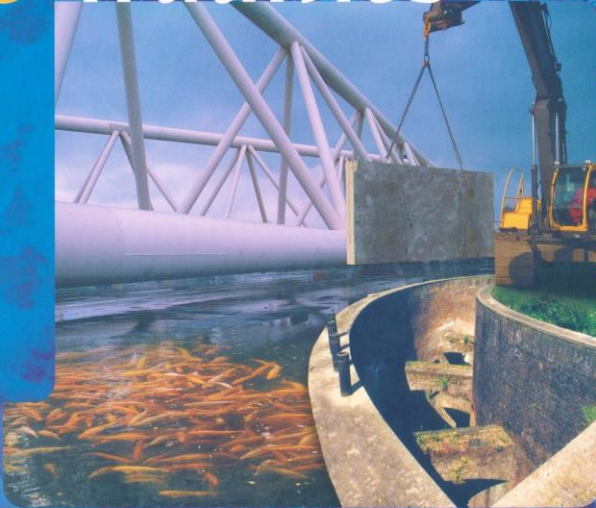
Landschappen met toekomstwaarde

Cultuurhistorische karakteristiek van de nationale landschappen

Blauwe Tradities

inspiratieboek water
en cultuurhistorie

Waddenland

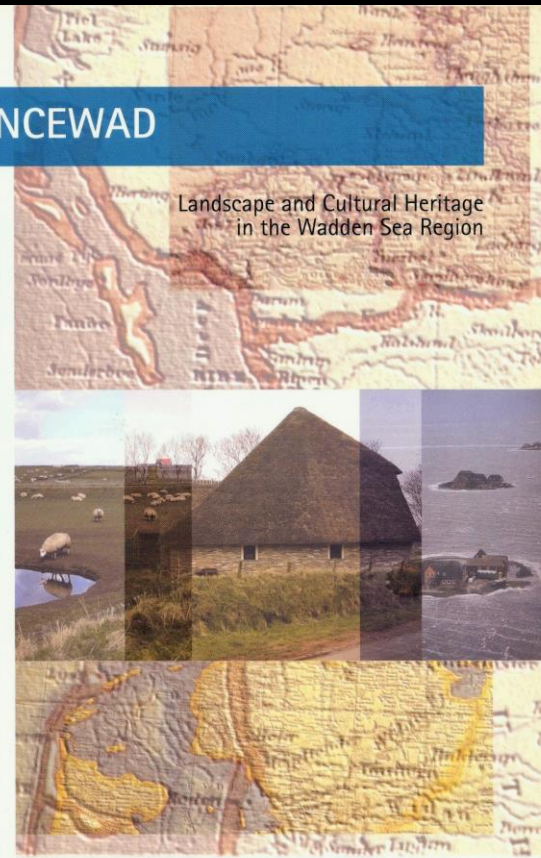
LANDSCHAP EN CULTUREEL ERFGOED IN DE WADDENZEEREGIO

LanceWad-Nederland

LANCEWAD

Landscape and Cultural Heritage
in the Wadden Sea Region

WADDEN SEA ECOSYSTEM No. 12 - 2001

Tydelyn

GEEFT HET VERLEDEN EEN TWEDE LEVEN IN DE WERELD VAN MORGEN

PROJECTLEIDING VAN
CULTUURHISTORISCHE
EN LANDSCHAPPELIJKE
PROJECTEN

LANDSCHAPSANALYSES EN
LANDSCHAPSBIOGRAFIËN

BELEIDS-, INRICHTINGS-
EN BEHEERSADVIEZEN

CONTRA-EXPERTISES

PROJECTBEZOEKEN,
EXCURSIES EN
ADVIES-OP-LOCATIE

PRESENTATIES, WERK-
EN BIJeenKOMSTEN

BROCHURES EN

**Conservation of the
natural and cultural
heritage,**

**for future generations
to appreciate and enjoy**

1. Nationale Omgevingsvisie

VERKENNING WERELDERFGOED EN OMGEVINGSWET

Amsterdam
Augustus 2017

1. Nationale Omgevingsvisie

2. HUL in Holland

HUL in Holland

**Implementation of the Historic Urban Landscape approach
in Dutch World Heritage sites**

- 1. Nationale Omgevingsvisie**
- 2. HUL in Holland**
- 3. State of Conservation**

- 1. Nationale Omgevingsvisie**
- 2. HUL in Holland**
- 3. State of Conservation**
- 4. Bewustwording, communicatie, educatie, draagvlak**

ONS WERELDERFGOED
IS WERELDBEROEMD...

**BINNENKORT OOK
IN NEDERLAND!**

- 1. Nationale Omgevingsvisie**
- 2. HUL in Holland**
- 3. State of Conservation**
- 4. Bewustwording, communicatie, educatie, draagvlak**
- 5. Managementplan**

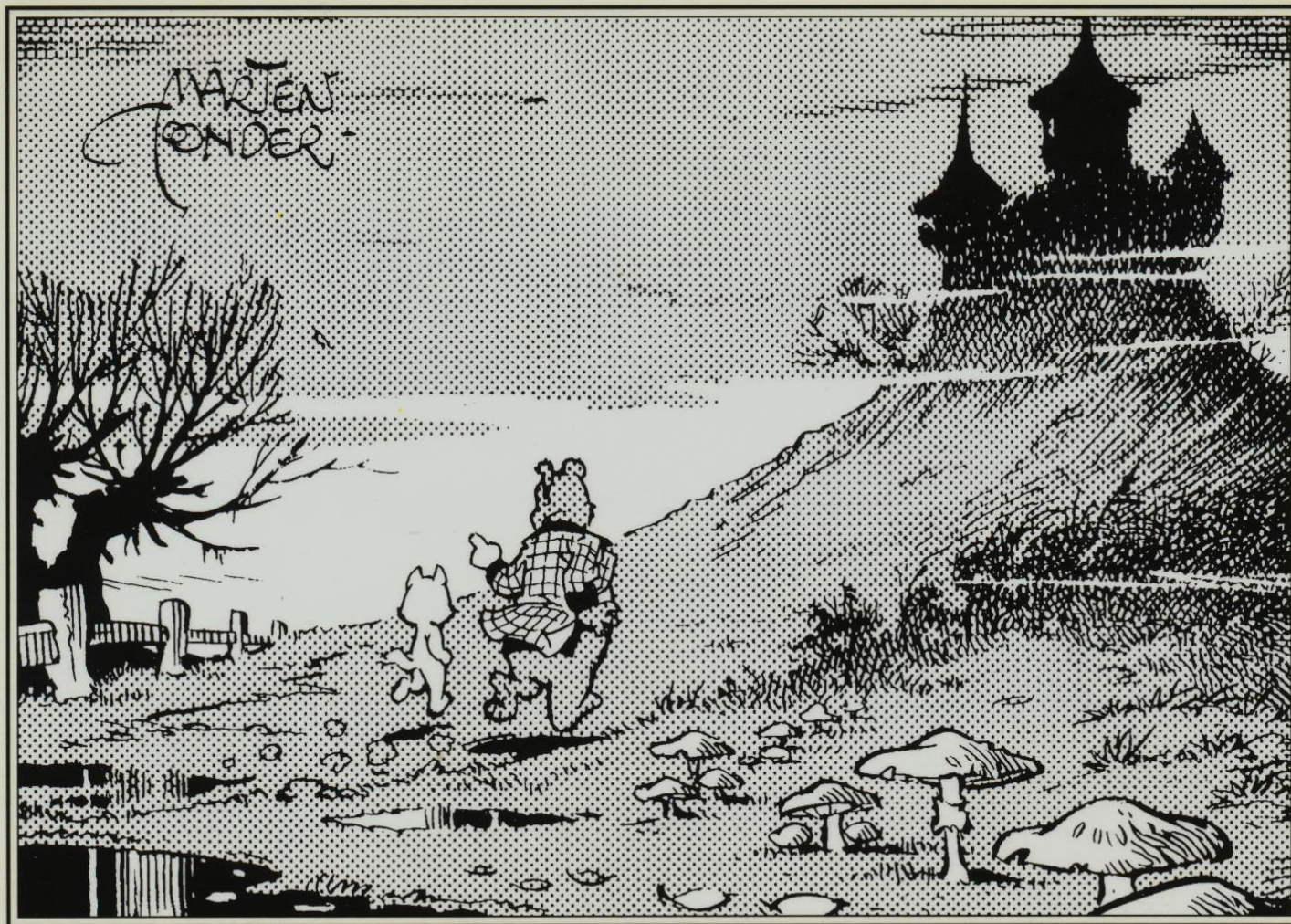
- 1. Nationale Omgevingsvisie**
- 2. HUL in Holland**
- 3. State of Conservation**
- 4. Bewustwording, communicatie, educatie, draagvlak**
- 5. Managementplan**
- 6. Capacity building**

- 1. Nationale Omgevingsvisie**
- 2. HUL in Holland**
- 3. State of Conservation**
- 4. Bewustwording, communicatie, educatie, draagvlak**
- 5. Managementplan**
- 6. Capacity building**
- 7. Periodieke rapportage en monitoring**

- 1. Nationale Omgevingsvisie**
- 2. HUL in Holland**
- 3. State of Conservation**
- 4. Bewustwording, communicatie, educatie, draagvlak**
- 5. Managementplan**
- 6. Capacity building**
- 7. Periodieke rapportage en monitoring**
- 8. Nieuwe nominaties**

- 1. Nationale Omgevingsvisie**
- 2. HUL in Holland**
- 3. State of Conservation**
- 4. Bewustwording, communicatie, educatie, draagvlak**
- 5. Managementplan**
- 6. Capacity building**
- 7. Periodieke rapportage en monitoring**
- 8. Nieuwe nominaties**
- 9. ICOMOS International**

- 1. Nationale Omgevingsvisie**
- 2. HUL in Holland**
- 3. State of Conservation**
- 4. Bewustwording, communicatie, educatie, draagvlak**
- 5. Managementplan**
- 6. Capacity building**
- 7. Periodieke rapportage en monitoring**
- 8. Nieuwe nominaties**
- 9. ICOMOS International**
- 10 UNESCO Werelderfgoedcomité**

*‘Het is toch wel bijzonder om zo regelrecht naar de toekomst te wandelen.
In het dagelijkse leven komt men daar zo zelden toe,
als je begrijpt wat ik bedoel.’*